

össze minden nehézség nélkül. A magyar művelődést nyújtó középiskola klasszikus elméletirője, Fináczy Ernő valamikor nagy határozottsággal hirdette; hogy „a középiskola nem nyelviskola,“ — mert igazi rendeltetése a humánus műveltség megalapozása a növendékekben. . . Ez a probléma, mint látjuk, eleven erővel él a köztudatban is és nemcsak a hivatásos nevelőket foglalkoztatja. A végső megoldást a közoktatás irányítóinak és munkásainak közösen kell megtalálniuk s nem kétséges előttünk, hogy a megoldás bizonyos kompromisszum alakjában fog létrejönni és törekedni fog megtartani az idegen modern nyelvek irodalmának tartalmi értékeit is: a maga számára, meg a nyelvi gyakorlati készséget is minél nagyobb mértékben kifejleszteni. — Egy más érdekes gondolat is felkeltette a neveléstudomány szempontjából vizsgálódók figyelmét Balogh József előadásában. Balogh József — szinte az antik bölcs bánatával — siratja a magyar stílus és szónoklat hanyatlását; ugyanakkor azonban, mikor a szónoklat jelentőségét szinte a klasszikai ókor szemével nézte, nem feledkezett meg ennek a műformának modern jelentőségéről sem. Eszünkbe juthat, hogy korunk néhány jellegzetes államalakulásában a „vezéreknek“ és szónokoknak mily nagy szerep jut. A régiek a politikai vezérszerepnek, az államalkotás- és irányításnak egyik lényeges kellékét és összefoglalását épen a „szónokban“ látták, — de úgy látszik a mai időkben is sokan gondolnak arra, hogy a társadalom és állam vezetőit fel kell szerelni a szó hatalmával és művészetével. Törekednünk kell azonban, hogy a szó nemes művészete népcsalássá, demagógiává ne fajulhasson, s hogy a korszerű, tömegszuggeratívóvá fajult pszichoteknikává fokozott szónoklatot visszavezethessük a régi nemes eszmei magaslathoz, mely a szónokoknak ebben a meghatározásában nyert

kifejezést: „orator est vir bonus“. A szónokoknak mindenekelőtt „jó embernek“ kell lennie, azaz magasrendű erkölcsi személyiségnek. Az iskolának nem agitátorokat és brávókat, hanem értékes személyiségeket kell nevelnie.

V.

Újabb adatok a bejáró tanulók problémájához.

„A bejáró tanulók“ című értekezésemben¹ feldolgoztam az 1934/35. tanév középiskolai értesítőinek a bejáró tanulókra vonatkozó statisztikai adatait s az igazgatói jelentések és a saját megfigyelésem alapján igyekeztem rámutatni azokra a hatásokra is, amelyek a bejárással kapcsolatosak. Már egy év adatainak a feldolgozása is azt mutatja, hogy a kérdés vizsgálata közben súlyos anomáliákkal találkozunk és hogy a bejárásnak — még a miniszteri rendelet engedélyezte keretek között is — egészségügyi, tanulmányi és erkölcsi téren egyaránt veszélyes hatásai lehetnek.

Nem érdektelen tehát a további adatok feldolgozása sem, hogy majd több év adatai alapján állapíthassuk meg, vajjon emelkedik-e vagy csökken a bejárók száma, vajjon az illetékesek tettek-e megfelelő intézkedéseket a bejáró tanulók számának a csökkentésére, másrészt a káros hatások ellensúlyozására, s hogy ezen intézkedéseknek megvolt-e a várt eredményük.

Ez alkalommal az 1935/36. tanévi értesítők adatait állítottam össze. A kívánt teljességet most sem érhettem el, mert csak 153 iskola értesítője állott rendelkezésemre. Ha nem számítjuk a 3 katonai reáliskolát, ahol nincs bejáró tanuló, akkor csak 10 intézet értesítője hiányzik, ezeknek az adatai pedig nem

¹ Megjelent „Tanulmányok a neveléstudomány köréből“ (Acta: Sectio Philosophica; Tomus VIII., Fasc. 1.) 83—104 lapjain. Szeged, 1936.

sokat változtathatnának az eredményen. Sokkal nagyobb baj azonban, hogy 25 iskola értesítője ismét nem közöl adatokat, holott egyik-másikban feltétlenül lehet elég sok bejáró tanuló, legalább is erre következtethetünk az igazgatói jelentések idevonatkozó megjegyzéseiből.

Az adatokat is közlő 128 intézet közül egyben, a községi ág. h. ev. lg.-ban, nincs bejáró tanuló, míg a többi 127 iskolában 8188 a számuk.

A tíz legtöbb bejárót felmutató intézet a következő: 1.) mátyásföldi egyes. g. 87.1 %²; (ha az összes tanulók százalékát vesszük — tekintve, hogy sok az előadásokat látogató leány — magántanuló s ezek között is akadhat esetleg vidékről bejáró — akkor is 72.4 %); 2.) aszódi ág. h. ev. g. 64.7 %; 3.) budapesti áll. Szt. László g. 53.1 %; 4.) jászapáti kir. kat. g. 50.2 %; 5.) salgótarjáni Chorin F. g. 47.9 %; 6.) tatabánya kegyesr. g. 41.5 %; 7.) rákospalotai Wagner M. g. 41.4 %; 8.) budapesti áll. Széchenyi I. g. 37.6 %; 9.) újpesti áll. lg. 34.2 % (mint az előző évben, a leányiskolák között most is ez a legnagyobb százalékú); 10.) miskolci ref. g. 33.4 %.

Legkevesebb bejáró volt a következő intézetekben: 1.) soproni orsolyarendi lg. 0.7 %; 2.) debreceni r. kat. lg. 1.3 %; 3.) csongrádi áll. g. 1.6 %; 4.) egri ciszt. g. 2.3 % (előző évben a fiúiskolák közül a legkevesebb bejárója volt); 5.) budapesti érs. kat. g. 2.9 %; 6.) budapesti gyakorló középiskola 3.1 %; 7.) pécsi jezsuita g. 3.4 %; 8-9.) debreceni áll. g. és pécsi „Miasszonyunk“ lg. 3.6 %; 10.) budapesti közs. Ráskai Lea lg. 3.8 %.

A bizonyítványt nyert nyilvános tanulók 0-10 %-a járt be vidékről az iskolák 37.5 %-ában (38.5)³; a száza-

lékszámok középértéke: 6 (5.9); 10-20 %-nyi bejáró volt az iskolák 34.4 %-ában (37.7); a középérték 13.9 (14.2); 20-30 % között vannak a bejárók az intézetek 18.7 %-ában (16.4); a középérték 24.2 (21.1); 30 %-on felüli bejáró tanuló van az intézetek 9.4 %-ában (7.4); a középérték 46.2 (41.2).

Az országos átlag 15.9 %, tehát az előző évhez viszonyítva 1.3 % az emelkedés.

Ezt az emelkedést egyébként már az egyes kategóriák százalékának és a középértékeknek a változása is mutatja. A két alacsonyabb kategóriában csökkent a bejárók százaléka, ellenben a két magasabban emelkedett; a középértékek pedig egy kategória kivételével emelkedtek.

Mindkét tanévről 113 intézet adatai állottak rendelkezésemre. Ezek közül emelkedett a bejárók százalékaránya 66 iskolában (58.4 %), csökkent 45-ben (39.8 %), nem változott 2-ben (1.8 %). Az egy iskolára eső átlagos emelkedés 2.6 %, míg a csökkenés csak 1.6 %. A legnagyobb csökkenés 4.1 %, ezzel szemben a legnagyobb emelkedés 17.3 % (miskolci ref. g.).

Ez a néhány adat is szembetűnően igazolja azon állításunkat, hogy a bejárók száma évről-évre emelkedik, az egy-egy iskolában mutatkozó csökkenések ellenére is.

Általában kevesebb a bejáró a leányiskolákban. Kitérnek ez a legtöbb és legkevesebb bejárót felmutató iskolák felméréséből is, de még jobban látjuk azt, ha külön-külön vesszük nemek szerint az iskolákat. A leányiskolákban (33 intézet) 9.4 %-a a bejárók átlaga, a fiúiskolákban viszont csaknem a kétszerese: 18.2 %. Ezt a tényt kedvezőnek kell tartanunk, mert a leányokat az utazgatással kapcsolatban feltétlenül több káros hatás érheti, mint a fiúkat.

Az 1934/35. tanévi adatok ismertetése során több példát hoztam fel arra

² Az osztályozott nyilvános tanulók százaléka értendő.

³ Zárójelben mindenütt az előző évi adat.

vonatkozólag, hogy iskolavárosból iskolavárosba utaznak a tanulók. Az ott felsorolt esetek kivétel nélkül ismét megtalálhatók, sőt újabb példákkal egészíthetők ki: Nyiregyházáról Debrecenbe (49 km.!), Kaposvárról Dombóvárra és viszont, Jászberényből Jászapátiba, Keszthelyről Sümegre, Sopronból Szombathelyre, Hatvanból Budapestre, Újpestről és Rákospalotáról Vácra utaznak naponta egyes tanulók.

Hasonlóképpen megtaláljuk azokat az eseteket is, amikor iskolavároson át utaznak tanulók más városba, vagy pedig sokkal távolabbi iskolába járnak, holott a közelebbi az otthontól való távolság, a vonaton töltött idő, stb. szempontjából egyaránt kedvezőbb volna.

A bejárással kapcsolatban felmerülhetők szempontokat külön-külön vizsgálva (indulás, visszaérkezés időpontja, iskolaszékhely és otthon közötti távolság, stb.) szintén nem látunk semmiféle javulást. Az igazgatói jelentésekben sem találunk olyan újabb, említésre méltó intézkedést, ami már megne lett volna, sami esetleg alkalmas lehetne a bejárasi anomáliák orvoslására. Egyébként is az értesítők nagyon mostohán kezelik ezt a kérdést, csak kötelességszerűen, egy-két sablonos mondattal emlékezik meg a bejárókról, sőt egyik iskola már harmadik éve szóról-szóra ugyanazzal a szöveggel számol be róluk.

Pedig minden iskolában, minden tanévben merülhet fel a bejárókkal kapcsolatban egy-egy jelentős momentum, ami esetleg speciálisan csak egy iskolára vonatkozik. És ott vannak azok az adatok, amelyek az u. n. „Tanulmányi kérdőívek”⁴ feldolgozása és közlése útján minden iskolára vonatkozólag értékes adatokat nyújthatnának s alapul szolgálhatnának a pontos, minden kérdésre kiterjedő országos statisztika összeállításához. Ugyanúgy az iskolaorvosai

vizsgálatok eredményeinek a közlése is fontos volna, amint azt a magyaróvári vizsgálatok igazolják.

A magyaróvári kegyesrendi g.-ban az iskolaorvos 290 tanuló közül 114-nél (39.3 %) szívtagulást (bal szívizomzat megvastagodása, bal szívgyomrocscs kítágulása) állapított meg, aminek okát elsősorban a túlzott kerékpározásban látja: „Az iskolába járó tanulók legnagyobb része kerékpározik, sokan a vidékről járnak be . . .

Ez és az ehhez hasonló diagnózisok mind egy-egy mementó a bejáró tanulókra vonatkozólag. Úgyszintén az a megállapítás is, amit az egyik igazgató tett: „A bejáró tanulók maholnap egész külön kaszt kezd lenni . . . (szarvasi ág. h. ev. g.)

Már maga ez az egy mondat oly erős ítéletet mond a bejárás intézményéről, az osztályszellem, az iskola szelleme, az iskolai közös munka, stb. szempontjából oly élesen világítja meg annak káros voltát, hogy ha egyéb hatása nem is volna, akkor is minden felelős tényezőnek törekednie kellene tőle telhetően a bejárás megszüntetésére. Újra csak azt hangoztathatjuk, hogy a kérdés sokkal több figyelmet érdemelne, mint amilyenben az általában részesül, mert ahogy ezidén is megkövetelte az utaztatás a maga halálos áldozatát (budapesti bolyai g.), ugyanúgy — csak sokkal nagyobb számban szedi évről-évre a lelki áldozatait is.

Szalkai Zoltán.

Szünidei továbbképző tanfolyam kereskedelmi iskolai tanárok részére. A kereskedelmi iskolai tanárság továbbképzése lelkes apostolának, Dr. Dengl János egyet. tanár vezetése és irányítása mellett 110 magyar és történelem szakos tanár 1936. aug. 24 - 1936. szept. 5. között szünidei továbbképző

⁴ L. I. m. 94. l.